

Wojciech NOWIAK

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0001-7448-5002

Chiny w świecie multilateralnym – ekonomiczno-polityczny pragmatyzm państw Europy Południowo-Wschodniej

Streszczenie: Tekst jest próbą oceny miejsca oraz roli Chin w Europie, ze szczególnym uwzględnieniem zmiany, z jaką mamy do czynienia w trzeciej dekadzie XXI wieku. Mają one charakter wielowymiarowy, możemy je analizować zarówno z perspektywy politycznej, jak i ekonomicznej oraz społecznej. Nie bez znaczenia jest również wątek geopolityczny oraz geostrategiczny rozpatrywany z perspektywy interesów Stanów Zjednoczonych, Unii Europejskiej oraz Chin. Artykuł zawiera analizę związaną ze zmianami, jakie niesie za sobą perspektywa świata multilateralnego, z Chinami w roli jednego z głównych podmiotów w przestrzeni międzynarodowej. Jednak główny wątek analizy został poświęcony Europie, ze szczególnym uwzględnieniem podregionu geograficznego Europy Południowo-Wschodniej. Pytania badawcze, jakie postawiono to: jaką rolę odgrywają Chiny w Europie Południowo-Wschodniej? Czy miejsce oraz rola Chin w tym podregionie może być przykładem dla pozostałych państw Europy Środkowo-Wschodniej? Czy bliższe relacje z Chinami mogą być korzystne dla rozwoju społeczno-gospodarczego państw Europy Środkowo-Wschodniej? Czy może być szansą na przyspieszenie rozwoju tych państw? Zastosowane metody badawcze to: analiza porównawcza, analiza dokumentów oraz analiza statystyczna. Zakres przedmiotowy obejmuje relacje wybranych państw z Chinami, ze szczególnym uwzględnieniem lat 2012–2022. Wnioski wynikające z badań wskazują na ekonomiczno-polityczny pragmatyzm cechujący ww. państwa w ich relacjach z Chinami i nie musi to być postrzegane z perspektywy negatywnej oceny. Chiny XXI wieku to dynamicznie rozwijająca się gospodarka, nowoczesne państwo, mające bardzo wiele do zaoferowania swoim ekonomicznym partnerom. Chiny nie narzucają swojej wizji rzeczywistości politycznej, stawiają na poszanowanie różnorodności, co stanowi o ich atrakcyjności w wielu regionach świata.

Słowa kluczowe: Europa, Europa Południowo-Wschodnia, Chiny, geopolityka, soft-power

Wstęp

Sposób postrzegania Chin w przestrzeni publicznej Europy oraz Stanów Zjednoczonych jest nieadekwatny do miejsca i roli tego państwa na arenie międzynarodowej w trzeciej dekadzie XXI wieku. Państwo to zyskało na znaczeniu nie tylko w sensie ekonomicznym – druga gospodarka świata, w wielu dziedzinach niekwestionowany lider technologiczny, lecz również polityczny. W swoim spojrzeniu na miejsce oraz rolę Chin powinny być brane pod uwagę fakty, iż jest to państwo wiodące grupy BRICS (Brazylia; Rosja; Indie; Chiny; Republika Południowej Afryki). Do tego nieformalnego ugrupowania, po decyzjach z sierpnia 2023, na początku 2024 roku dołączyło tak istotne z perspektywy gospodarczej państwo, jak Arabia Saudyjska. Chiny to ważki podmiot mający istotny wpływ na funkcjonowanie gospodarek oraz systemu bezpieczeństwa w Afryce (Kaczmarek, 2022, s. 19–33). Do niekwestionowanych sukcesów Chin na arenie międzynarodowej należy ich rola mediatora w procesie porozumienia, do którego doszło po-

między Iranem i Arabią Saudyjską w 2023 roku. O roli Chin oraz ich wpływie na gospodarkę Unii Europejskiej oraz świata napisano bardzo wiele analiz (Walkowski, 2021). Przedstawiona w artykule analiza nie wyczerpuje tematu, jedynie sygnalizuje pewne wątki. Jest ona również próbą wyjścia poza ramy poprawności politycznej, związanej z krytycznym podejściem do relacji z Chinami, ponieważ zdaniem autora, jakakolwiek poprawność o takim zabarwieniu, nie powinna mieć miejsca w świecie nauki¹. W ocenie autora, na odrębną analizę zasługuje Europa Południowo-Wschodnia², ponieważ wyróżnia się ona w swoich relacjach z Chinami spośród innych państw Europy Środkowo-Wschodniej³. Warto zastanowić się czy jest to wyraz pragmatyzmu ekonomiczno-politycznego i jakie niesie za sobą konsekwencje? Nie ulega wątpliwości, iż działania Chin w ramach realizacji projektu Pasa i Drogi (BRI) są przykładem soft-power⁴ używanej w relacjach z państwami regionu.

W swojej analizie dotyczącej relacji Chin z państwami Europy Południowo-Wschodniej wykorzystano literaturę przedmiotu pochodzącą z Chin oraz regionu. Na uwagę zasługują (Habova, 2021; Nurdun, 2023; Pavličević, 2014; Vangeli, 2014; Zuokui, 2013; Zuokui, 2014; Zuokui, 2020). Jeśli chodzi o autorów polskich oraz innych spoza regionu, wykorzystano (Walkowski 2021).

Świat multilateralny⁵ z perspektywy Chin

Już w drugiej dekadzie XXI wieku w debacie politycznej oraz opracowaniach dotyczących geopolityki oraz światowego przywództwa, do głosu zaczęły dochodzić opinie dotyczące początków końca ładu określanego mianem „Pax Americana”⁶. Według prognoz Banku Światowego, w 2030 roku Chiny mogą stać się pierwszą gospodarką świata (Walkowski, 2021, s. 166). Natomiast według prognoz Goldman Sachs, Chiny prześcigną USA w 2035 roku (Kozieł, 2022). Oczywiście jedna prognoza oparta była na przewi-

¹ Antychińska retoryka w przestrzeni mediów zachodnich jest zjawiskiem powszechnym. Wiele treści powtarzanych w mediach oraz narracji politycznej, przenika zdaniem Autora do świata nauki (zob. Chandra, 2023; McInerney, 2024).

² Europa Południowo-Wschodnia jest podregionem geograficznym, do którego zaliczamy najczęściej: Albanie, Bośnię i Hercegowinę, Bułgarię, Chorwację, Czarnogórę, Kosowo, Macedonię Północną, Serbię i Słowenię. W wielu opracowaniach dodaje się jeszcze: Cypr, Grecję, Mołdawię oraz Rumunię (zob. <https://unece.org/south-eastern-europe>).

³ Określenie Europa Środkowo-Wschodnia ma odniesienie do państw mających wspólne korzenie kulturowe i historyczne w tym wspólną przeszłość w odniesieniu do relacji z ZSRR. Jest to zbitek geograficznie (środkowa) i politycznie (wschodnia) (zob. Winnicki, 2017, s. 11–20).

⁴ „Soft power” – miękka siła, jest często używana zamiennie ze „smart power” – inteligentna władza/siła i oznacza zdolności narodu lub kraju do pozyskiwania sojuszników i zdobywania wpływów dzięki atrakcyjności własnej kultury, polityki, ideałów politycznych (zob. *Soft power*).

⁵ W literaturze stosowane jest również określenie „świat wielobiegunowy”, jako odniesienie do świata, w którym wszystkie państwa traktowane są na arenie międzynarodowej równorzędnie oraz nie istnieje jedna droga do zaspokojenia potrzeb oraz aspiracji ludzkości (zob. *The future...*).

⁶ Samo określenie „Pax Americana” oznaczało, iż w stosunkach gospodarczych oraz politycznych USA zajmowało dominującą pozycję. Głównym źródłem mocy geopolitycznej USA był udział tego państwa w światowym PKB oraz pozycja mocarstwowa wynikająca z jego militarnej potęgi. Co niejednokrotnie przybierało wymiar w określeniu „Światowy Żandarm” stosowanym w odniesieniu do USA.

dywaniach sprzed Pandemii COVID-19, natomiast druga została sporządzona w trakcie wojny Ukraina–Rosja, co w znaczącym stopniu ma wpływ na przypuszczenia dotyczące rozwoju gospodarki Chin. Świat przyzwyczaił się w ostatnich latach do ciągłego bardzo wysokiego wzrostu gospodarki Chin. Warto przypomnieć, iż w latach 2000–2020 PKB tego państwa wzrosło o 1266%, a roczna stopa wzrostu w latach 2013–2023 to 8% (*China's GDP...*, 2023). Zatem prognoza dotycząca obniżenia wzrostu do poziomu 5,2% na rok 2024 (*China: Development...*, 2024) odbierane jest przez wielu komentatorów jako tragedia czy wręcz upadek globalnego fenomenu. Należy przy tym pamiętać, iż opinie te wyrażane przez ekspertów czy instytucje świata zachodniego, wyrażane są w atmosferze coraz bardziej zaciętej rywalizacji ze strony USA i chęci utrzymania pozycji globalnego lidera. Do narracji o podobnym charakterze dochodzi głos Europy, która zarówno w relacjach ze Stanami Zjednoczonymi, jak i Chinami systematycznie traci, biorąc pod uwagę udział w globalnym PKB. Jak wskazywano w raportach z 2021 roku, rozwój Chin po 1990 roku „[...] sprawił, że udział USA i UE w światowym PKB spadł z 43 proc. w 1990 r. do 31 proc. w 2020 r. (Jarco, 2021).

W tym kontekście trudno dziwić się decydom politycznym, zarówno w Stanach Zjednoczonych, jak i UE, ich narracji związanej z zagrożeniami, jakie niesie za sobą dynamika w rozwoju Chin. Ma to wymiar związany zarówno z aspektami ekonomicznymi, nasilony zwłaszcza po Pandemii COVID-19 i przerwaniu łańcucha dostaw, jak i militarnymi czy geopolitycznymi. Nawiązując do tych kwestii w kontekście świata multilateralnego można dojść do wniosków, iż na tym etapie rywalizacji świat zachodni poszedł w stronę coraz to bardziej jednoznacznego protekcyjizmu.

Chiny zwracają uwagę na fakt, iż głębokie i złożone zmiany zachodzące w świecie, nowa fala technologiczna i przemysłowa otwiera perspektywy, ale jednocześnie stajemy w obliczu wyzwań związanych z hamowaniem wzrostu, rosnącym protekcyjizmem, unilateralizmem oraz regionalnymi konfliktami, co generuje dodatkową niestabilność i niepewność (*Pursuing...*, 2019). Analiza tych zjawisk jest istotna, zwłaszcza z perspektywy politologicznej, ponieważ pozwala lepiej zrozumieć dynamikę współczesnych systemów politycznych i stosunków międzynarodowych. W kontekście tych wyzwań, podejście neutralne i obiektywne jest kluczowe, aby skonstruować kompleksową perspektywę i opracować odpowiedzi na te trudności z myślą o pokoju i zrównoważonym rozwoju.

Interpretowanie tego co oznacza „zrównoważenie”, w debacie dotyczącej miejsca oraz roli Chin w świecie multilateralnym, jest odmienne. Ponieważ w przypadku UE niejednokrotnie podnoszone są opinie, iż sama obecność Chin w rozumieniu gospodarczym, narusza rozwiązania systemowe o charakterze polityczno-społecznym w Europie. Po zakończeniu zimnej wojny Europa Zachodnia mocno wierzyła, że jej model polityczny mógłby być uniwersalnym przykładem dla reszty świata. Podkreśla się przy tym, iż polityczna i instytucjonalna wyjątkowość Unii Europejskiej pozostaje, ale przyszłość projektu europejskiego wydaje się niepewna, zwłaszcza w odniesieniu do nowych państw członkowskich. Niektórzy autorzy podkreślają, iż zaangażowanie Chin w Region Europy Środkowo-Wschodniej jest poważnym sprawdzianem wyjątkowości i trwałości modelu UE oraz samej integracji. „Podejście oparte na współpracy stosowane przez Chiny stanowi wyzwanie dla stanowiska europejskiego, które jest ściśle powiązane z procesem demokratyzacji w Europie Środkowo-Wschodniej” (Habova, 2021, s. 199).

Autorzy z Chin wychodzą z założenia, iż istota zrównoważonego rozwoju powinna opierać się na wzajemnej akceptacji swojej różnorodności polityczno-społecznej oraz harmonii (Kang, Peng, Zhu, Pan, 2018; Wang, 2019). Kwestie rozwoju gospodarczego, współpracy handlowej oraz wymiany technologicznej nie powinny być łączone z wzajemnym brakiem akceptacji czy wręcz dezaprobaty, jeśli chodzi o te kwestie. „Budowa sieci współpracy musi opierać się na teorii tworzenia sieci współpracy” (Fu, Chen, Xue, 2018, s. 2). Trudno się z tym nie zgodzić, mając na uwadze odniesienie do przesłanek naukowych, rzetelności badań. To one, w oparciu o znane podejścia związane z analizą opartą na studium przypadków, badaniach eksperymentalnych, teorii gier czy analizie sieci społecznych, powinny decydować o ocenie, a nie szeroko rozumiana poprawność polityczna, zgodna z aktualnym podejściem obowiązującym w realnej rzeczywistości.

Inicjatywa Chin – Europa Środkowo-Wschodnia (CEEC) (17+1 na 14+1)

Nie sposób analizować tej inicjatywy bez odniesienia się do projektu integracji Chin z otwartą na kontakty gospodarką światową. Jak wiemy, Polityka Jednego Pasa i Jednego Szlaku – One Belt One Road (OBOR) obejmuje dwa czynniki: „Jeden Pas” oznacza Jedwabny Szlak Pas Gospodarczy i „Jedna Droga” oznaczają Morski Jedwabny Szlak XXI wieku. OBOR ma na celu promować integrację Chin z bardziej otwartą gospodarką światową. Inicjatywa Jeden Pas (OB) obejmuje kraje Azji Środkowej, Azji Zachodniej, Azji Południowej i Azji Południowo-Wschodniej, który został zainicjowany przez chińskiego prezydenta Xi Jinpinga w Kazachstanie w dniu 7 września 2013 r. Niecały miesiąc później, prezydent Xi Jinping ogłosił w Indonezji w dniu 3 października 2013 r. inicjatywę One Road (OR), która obejmuje kraje na całym Morzu Południowochińskim, Oceanie Indyjskim i Południowy Pacyfik do Europy i Afryki Wschodniej (Huang, 2016).

Inicjatywa 16+1 z 2012 roku skierowana do krajów Europy Środkowo-Wschodniej i zainicjowana podczas spotkania w Warszawie jest nawiązaniem do Nowego Jedwabnego Szlaku (OBOR). Ma to być platforma współpracy z Chinami Albanii, Bośni i Hercegowiny, Bułgarii, Chorwacji, Czarnogóry, Czech, Estonii, Litwy, Łotwy, Macedonii, Polski, Rumunii, Serbii, Słowacji, Słowenii i Węgier. W 2019 roku do inicjatywy dołączyła Grecja jako Istotny partner Chin i stała się ona 17+1. Jednak od samego początku z uwagi na różnicę potencjałów oraz podejścia do tej inicjatywy poszczególnych państw regionu można stwierdzić, iż stał się on częściowo forum rywalizacji o wsparcie finansowe z Chin, ma to szczególne odniesienie do państw spoza UE.

Nie ulega żadnej wątpliwości, iż rozpatrując projekt z perspektywy geograficznej, państwa nim objęte są swoistego rodzaju pomostem między Chinami a Europą. Inwestowanie w infrastrukturę transportową regionu tworzy łącznik pomiędzy Chinami i Europą, istotny element Nowego Jedwabnego Szlaku, umożliwiający jeszcze większe możliwości na rynku wewnętrznym UE. Należy przy tym zwrócić uwagę na fakt, iż krytycy tego przedsięwzięcia wskazujący na zagrożenia z nim związane, zapominają o tym, że państwa Starej Unii przez całe lata rozwijały współpracę z Chinami, podczas gdy państwa dawnego Bloku Wschodniego były do niej zdystansowane. Nie ulega wątpliwości, iż decydował o tym kontekst historyczny związany z faktem doświadczeń związanych z integracją ze Związkiem Radzieckim.

Brukselscy urzędnicy wskazali, że „[...] UE w coraz większym stopniu dostrzega ten mechanizm jako »koncia trojańskiego« i kolejny krok w serii chińskich prób wejść do Unii Europejskiej tylnymi drzwiami i podzielić ją na części Wschód i Zachód. Dlatego krajom Europy Środkowo-Wschodniej, a zwłaszcza państwom kandydującym z Bałkanów Zachodnich zalecano, aby „nie naruszały unijnych przepisów” przy zawieraniu umów gospodarczych z Chinami [...]” (Areżina, 2021, s. 152). Nie ulega wątpliwości, iż po samej formule oczekiwania ze strony państw EŚW były dużo bardziej nastawione na jej „twardych” efektach niż na tworzeniu platform instytucjonalnych. Zainteresowanie wynikało z potrzeb, zwłaszcza o charakterze infrastrukturalnym, i oczekiwań w tym zakresie od chińskich partnerów⁷.

Inicjatywa uległa geograficznemu skurczeniu poprzez konflikt, jaki zaistniał na linii Litwa–Chiny w 2021 roku, dotyczył on stanowiska Litwy wobec Tajwanu oraz po rozpoczęciu inwazji Rosji na Ukrainę w 2022 roku, kiedy wystąpiły z niej Estonia oraz Łotwa. Oba te państwa mocno politycznie i organizacyjnie zaangażowały się w swoich działaniach przeciwko Rosji, fakt kontynuowania współpracy Chin z Rosją odebrały jako zagrożenie swoich interesów. Dla trzech, małych państw bałtyckich, jakiegokolwiek podważanie interesów transatlantyckich wiąże się z poczuciem zagrożenia, stąd traktują one osłabienie unijnych relacji z Chinami jako działania w swoim interesie.

Nie ulega wątpliwości, iż w obliczu trwającego konfliktu Ukraina–Rosja zaznaczył się wyraźny podział w stosunku państw regionu do współpracy z Chinami. Sytuacja wyglądała zupełnie odmiennie podczas Szczytu Chiny–Europa Środkowo-Wschodnia w Dubrowniku – 2019. Wtedy to Premier Chili LI Keguiang witał przedstawicieli Grecji, która po raz pierwszy uczestniczyła jako pełnoprawny członek porozumienia, oraz obserwatorów Austrii, Białorusi, Szwajcarii i UE (Pursuing, 2019, s. 166).

Niewątpliwym czynnikiem sprawczym jest ciągły, narastający deficyt handlowy w relacjach z Chinami. W przypadku Polski w 2022 roku wynosił on ponad 50 mld dolarów (*Koniec...*, 2023). Postrzeganie Chin jako zagrożenia akceptowanego przez państwa regionu ładu międzynarodowego opartego na współpracy euroatlantyckiej oraz akceptowanie określanych przez UE ograniczeń w sektorach strategicznych oraz infrastruktury krytycznej. Nie bez znaczenia jest tu również akceptacja polityki USA, zmierzającej do skoncentrowania się na jej strategii wobec Indo-Pacyfiku. Swoistego rodzaju zamrożenie relacji z Chinami stanowiło nie przystąpienie Chin do antyrosyjskiej koalicji stworzonej przez USA oraz większość państw UE oraz przedstawienie własnego planu pokojowego dla Ukrainy.

Obok państw bałtyckich to Czechy są najbardziej zaangażowane w negocjowanie współpracy z Chinami oraz traktowanie jej w kategoriach jednoznacznego zagrożenia. Bułgaria, Polska, Rumunia oraz Słowacja cały czas deklarują potrzebę współpracy gospodarczej z Chinami i swoje zainteresowanie, uwzględniając postulaty zmiany charakteru wymiany handlowej. Niekwestionowanymi liderami współpracy państw formuły 14+1 są Grecja, Serbia oraz Węgry, postrzegając swój udział w realizacji Projektu Pasa i Szlaku w kategoriach korzyści. Postrzegane są one z perspektywy niezależniania swojej polityki zagranicznej od relacji z UE oraz USA, przy jednoczesnych korzyściach gospodarczych czerpanych z współpracy z Pekinem.

⁷ W ramach tworzenia platformy odbyły się szczyty polityczne w Warszawie 2012; Bukareszcie 2013; Belgradzie 2014; Suzhou 2015; Rydze 2016; Budapeszcie 2017; Sofii 2018; Dubrowniku 2019 oraz online Pekin 2021.

Chiny, realizując swoje interesy w regionie, starają się akcentować korzyści płynące ze współpracy w dziedzinach gospodarki oraz technologii, a także ogólnie rozumianej otwartości, czerpiąc niejednokrotnie z niekwestionowanych przykładów takiej współpracy z państwami Europy Zachodniej. 7 grudnia 2023 roku odbył się w Pekinie 24 Szczyt Unia–Chiny, podczas którego omawiano istotne kwestie wzajemne oraz globalne tj. wojna na Ukrainie; ocieplenie klimatu czy Bliski Wschód. Warto przy tym podkreślić, iż deficyt handlowy z Chinami wynosi 400 miliardów EURO i nie jest on skutkiem działań Polski czy innych państw EŚW (*Szczyt EU...*, 2023). W tym kontekście trudno nie zgodzić się z argumentami Chin, dotyczącymi współpracy o charakterze dwustronnym, ponieważ jest ona przekonująca w przypadku państw zainteresowanych większym zaangażowaniem ze strony chińskich partnerów.

Kooperacja Chin z Europą Południowo-Wschodnią

Po ponad 70-letnich doświadczeniach związanych z procesami integracyjnymi w Europie, dla bardzo wielu obserwatorów „Unia Europejska” stała się synonimem „Europy”. Wynika to z jednej strony z narracji stosowanej przez UE oraz z samego faktu, iż większość państw europejskich to członkowie lub kandydaci do członkostwa w tej strukturze integracyjnej. Nie niweluje to jednak różnicy interesów, będących skutkami starych podziałów, różnic potencjałów oraz subregionalnego czy indywidualnego podejścia poszczególnych państw do wielu kwestii. Wcześniejsza analiza poszczególnych wątków związanych ze sposobem postrzegania wzajemnych relacji Chin z państwami regionu oraz UE i USA, pomogły w dużym stopniu na wyraźne wyodrębnienie interesów państw Europy Południowo-Wschodniej, w jego skład wchodzi Bałkany Zachodnie. Chiny podkreślają, iż to pragmatyzm jest istotną cechą relacji pomiędzy nimi oraz państwami tego subregionu. Autorzy pochodzący z regionu, podkreślają realizm w ocenie Projektu Pasa i Drogi oraz zróżnicowanie spojrzenia na poziomie medialnym, biznesowym, społeczności lokalnej oraz decydentów politycznych. Nie neguje to opinii, iż jest to strategiczna oraz geopolityczna inicjatywa Chin, zmierzająca do połączenia z Europą (Hackaj, 2018). Podejście małych państw, do nich niewątpliwie należą Albania, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra, Macedonia oraz Serbia z grupy Bałkanów Zachodnich, związane jest z atrakcyjnością chińskich inwestycji⁸. Jak podkreśla wielu autorów, pominięcie Albanii, Serbii oraz Czarnogóry ze strony Europy Zachodniej, pozostawienie ich na uboczu, spowodowało wysoką gotowość elit politycznych tych państw do współpracy z Chinami, „korzystny klimat gospodarczy” został zauważony przez chińskich inwestorów (Brattberg, Etienne, 2018, s. 1; Rrustemi, de Wijk, Dunlop, Perovska, Palushi, 2019, s. 93). O korzyściach współpracy może te państwa przekonywać regionalny przykład Grecji oraz Portu w Pireus (*China Investments...*, 2023)⁹. Po zainwestowaniu przez Chiny w 2010 roku w Terminal 2 oraz 3, jego pozycja z 93 miejsca na świecie (2010) wzrosła do 29 (2021). Wykreowało to

⁸ Do grupy Bałkanów Zachodnich (WB6) należy również Kosowo, należy zauważyć, iż Chiny nie uznają niepodległości Kosowa.

⁹ Na skutek porozumienia Rządu Grecji z China's COSCO Pacific, z 2008 roku użytkowanie Portu w Pireus będzie trwało do stycznia 2052 roku.

13 000 miejsc pracy oraz zyski w gospodarce kraju szacowane na 1,5 miliarda dolarów (Feng, Huo, Liu, 2023).

Przedsięwzięcia realizowane w ramach współpracy Chin z CEEC są pragmatycznie zorganizowane, zgodnie z określonymi mechanizmami współpracy. Służą temu spotkania na najwyższym szczeblu, działalność Sekretariatu ds. Współpracy, spotkania ministerialne oraz inne przedsięwzięcia budujące realną sieć powiązań. Według dostępnych źródeł, w ciągu 10 lat wspólnych działań doszło do realizacji ponad 500 projektów w bardzo zróżnicowanych dziedzinach, między innymi: gospodarce i handlu, sektorze finansowo-bankowym, infrastrukturze transportowej, kontrolingu, kulturze, turystyce, edukacji, ochronie zdrowia, leśnictwie czy współpracy ponadnarodowej (Feng, Huo, Liu, 2023). Przykładów współpracy oraz inwestycji jest bardzo wiele. Linglong Tires zainwestowała w Serbii 800 milionów dolarów w produkcję opon samochodowych. Aviation Industry Corporation of China zainwestował w Fabrykę kompozytów w Chorwacji, do inwestycji w przemyśle lotniczym doszło również na Słowenii. Korporacja Minth zainwestowała 300 milionów USD w Fabryce wykończania wnętrz powstałej w Serbii. W 2013 roku Premierzy Chin, Serbii oraz Węgier podjęli decyzję o budowie linii kolejowej Belgrad–Budapeszt, kolejnym krokiem było dołączenie do tej linii Bukaresztu¹⁰.

To w 2014 roku w Belgradzie podjęto decyzję o zainwestowaniu w Europejsko-Chińską Lądowo-Morską Linię Ekspresową, łączącą wspomnianą wcześniej linię kolejową z Pireusem¹¹. Ogromny projekt transportowy realizowany przez Chiny oraz Chorwację to oddany 26 lipca 2022 roku most Peljesac, łączący Półwysep o tej nazwie z resztą kraju. Ma on 2,4 km długości i ma strategiczne znaczenie dla tego państwa. Chiny są znaczącym inwestorem w energię odnawialną, przykładem są fermy wiatrowe Senj w Chorwacji, Mikronos w Grecji, Mozura w Czarnogórze. Energetyka to również Elektrownia ciepła w Stanari oraz Tuzla 7 (Bośnia i Hercegowina). Podobne przedsięwzięcie o charakterze infrastruktury komunikacyjnej ma koncesja chińskiej firmy Everbright Limited, dotycząca użytkowania lotniska Matki Teresy w Tiranie. Jest to pierwszy przypadek, gdy inwestor z Chin uzyska 100% kontroli nad lotniskiem w regionie, została ona podpisana do 2027 roku (Everbright, 2016).

W 2018 roku podpisano umowę dotyczącą współpracy inwestorów z Chin z portem Zadar w Chorwacji. W tym samym roku port Koper w Słowenii podpisał umowę z Ningbo w Chinach. W październiku 2019 roku COSCO ogłosiło spektakularny sukces, związany z otwarciem „Rijeka Land Sea Express” (*Rijeka...*, 2019). Jest to praktyczny wyraz połączenia z Europą Środkową, skracający terminy dostaw.

Całość przedsięwzięć realizowanych przez COSCO przy udziale zarówno infrastruktury portowej, jak i kolejowej – Budapeszt lub Belgrad, gwarantuje kontrahentom 28-dniowy termin dostawy z Chin Południowych oraz 32-dniowy z Chin Wschodnich (Rhode, 2021, s. 402).

W albańskim sektorze energetycznym znaczącą pozycję zyskała chińska firma Geo-Jade Petroleum, przełomem było przejście amerykańsko-kanadyjskiej spółki Bankers

¹⁰ Efektem modernizacji z udziałem firm z Chin było skrócenie czasu podróży z Belgradu do Budapesztu z 8 do 3 godzin.

¹¹ Całość połączeń Pireusu oraz Rijeki (Chorwacja) nosi nazwę Korytarza X i dotyczy Skopje (Macedonia), Belgradu (Serbia), Budapesztu (Węgry), Bratysławy (Słowacja), Pardubic (Czechy), Enns (Austria).

Petroleum za kwotę 575 mln dolarów. Nabyła ona w ten sposób główne złoża wydobywcze ropy naftowej w Albanii, m.in. pole naftowe Patos-Marinza, największe w Europie lądowe złoża ropy, a także 100% udziałów w polu naftowym Kucova, drugim co do wielkości złożu naftowym Albanii (Nurdun, 2023).

Nie bez znaczenia jest fakt wzrostu obrotów produkcją rolną oraz współpraca naukowo-technologiczna w tej dziedzinie. Dotyczy to produkcji oraz przechowywania oleju słonecznikowego (Rumunia); kukurydzy oraz soi (Serbia); produkcji i przetwórstwa owoców (Bułgaria); produkcji win (Macedonia oraz Słowenia); produkcji oliwy z oliwek (Albania).

Państwa z Europy Południowo-Wschodniej uczestniczą w realizacji projektów współpracy regionalnej tzw. Plan z Bukaresztu, promującej praktyczne relacje pomiędzy 22 prowincjami i miastami z Chin oraz 53 takimi samymi strukturami z Europy. Współpraca opiera się na formułach: a) prowincja lub miasto – państwo np. Hebei – Serbia; Jiangxi – Bułgaria; b) miasta partnerskie; c) miasto – region (ponad 200 par miast lub prowincji)¹².

Funkcjonują specjalne mechanizmy finansowe wspomagające współpracę pomiędzy państwami regionu oraz Chinami. Podczas Szczytu w Warszawie w 2012 roku utworzono specjalną linię kredytową na sumę 10 miliardów dolarów. Pożyczek udzielają China Development Bank; the Export-Import Bank of China; the Industrial and Commercial Bank of China; the Bank of China; the China Construction Bank; the China International Trust Investment Corporation Bank. Z tych źródeł małe państwa regionu – Bośnia i Hercegowina wykorzystały 350 milionów EURO; Północna Macedonia 579 milionów EURO, a Czarnogóra 743 miliony EURO. Rumunia oraz Grecja są pełnoprawnymi członkami Asian Infrastructure Investment Bank. Prowadzona jest współpraca dotycząca rozliczeń handlowych oraz obligacji skarbowych. Wszystkie te przedsięwzięcia w bardzo praktycznym wymiarze promują zacieśnianie więzi gospodarczych pomiędzy Chinami oraz państwami regionu.

Ścisła współpraca rozwijana jest również w tak istotnych dziedzinach, jak medycyna, nauka, edukacja oraz sektorze innowacyjnych technologii, a także turystyce i kulturze.

Na kwestie relacji poszczególnych państw wpływ mają problemy historyczne oraz potrzeba wsparcia ze strony istotnego podmiotu stosunków międzynarodowych, jakimi są niewątpliwie Chiny. Widać to na przykładzie Serbii, która już w roku 2009 podpisała z Chinami Strategiczny Układ Partnerski, w którym zapewniono wsparcie Chin w organizacjach międzynarodowych w odniesieniu do Kosowa (Arežina, 2021, s. 154). Potwierdzeniem relacji była wizyta Xi Jinpinga w 2016 roku, przy tej okazji podpisano Kompleksową Umowę o Partnerstwie Strategicznym pomiędzy Chinami i Serbią. Serbia ma bardzo ważne miejsce w Sekretariacie Projektów Infrastrukturalnych 14+1.

Tradycyjnie dobre kontakty z Chinami, podobnie jak inne państwa Bałkanów Zachodnich, ma również Albania. Ich początki to rok 1949 i sam moment powstania ChRL, wtedy to państwa Bałkanów Zachodnich nawiązywały stosunki dyplomatyczne z Pekinem. Obecnie Albania zyskuje na znaczeniu z uwagi na sytuację, jaka powstaje w obrębie Morza Śródziemnego, w związku z brakiem postępu w negocjacjach Chin

¹² Przy tej formie współpracy należy brać pod uwagę proporcje. Prowincje oraz miasta Chin są większe od wielu państw regionu.

o udostępnienie portów przez Francję, Hiszpanię czy Włochy oraz trudności związane z Tesalonikami w Grecji (*Albania...*, 2022). Wiąże się to również z faktem, iż Stany Zjednoczone zaczęły zauważać w swojej polityce regionalnej małe państwa bałkańskie, ma to niewątpliwy związek z narastającą rywalizacją z Chinami. Od 2005 roku rozwija się współpraca wojskowa Albanii oraz Chin (Arežina, 2021, s. 158).

Zakończenie

Ze wzorców realizacji polityki zagranicznej Chin w ostatnim czasie jest całkiem oczywiste, że BRI jest głównym instrumentem polityki Chin, w wymiarze soft power, w celu wspierania swoich interesów gospodarczych w większości części świata, zwłaszcza w obszarach transportu, energetyki i infrastruktury komunikacyjnej. Ma to również odniesienie do całego obszaru Europy Środkowo-Wschodniej. W początkowym okresie realizacji projektu 16/17+1, gdy spotkanie roku 2012 w Warszawie zainicjowało współpracę z Chinami, traktowano ją w kategoriach próby podziału Europy na strefy wpływów (Bolzen, 2012). Jednak w praktyce okazało się, że realny wpływ mechanizmów związanych z 16/17+1 okazał się ograniczony w odniesieniu do całej grupy państw. Stąd zaangażowanie Chin w rozwój infrastruktury na Bałkanach Zachodnich, gdyż ma on ogromne znaczenie strategiczne dla ogólnego postępu BRI.

Według źródeł chińskich, stosunki państwowe między Chinami a państwami Europy Środkowo-Wschodniej znajdują się na różnych „poziomach”, mają zróżnicowany charakter/wymiar: partnerstwa strategicznego (Serbia, Polska i Czechy), kompleksowo przyjaznych i stosunków kooperacyjnych (Rumunia), stosunków przyjacielsko-kooperacyjnych (Węgry), partnerstwa i kompleksowej współpracy (Chorwacja) oraz ogólnych zasad – pozostałe kraje EŚW. Niewątpliwy wpływ na charakter tej oceny będą miały decyzje oraz relacje z tymi państwami związane z ich udziałem/stosunkiem do konfliktu Rosji i Ukrainy oraz postrzegania stanowiska Chin w tej kwestii. Nie bez znaczenia jest presja USA na państwa NATO oraz UE, co powoduje, iż argumentacja tego konkurenta Chin jest nie tylko brana pod uwagę, lecz decydująca. Jest to widoczne po spektakularnym odejściu państw bałtyckich z grupy 17+1 oraz zaostrzeniu stanowiska Czech wobec relacji z Chinami¹³.

W tym miejscu otwiera się kolejna szansa dla państw Europy Południowo-Wschodniej w tym Bałkanów Zachodnich. Jak przedstawiono powyżej, szlaki komunikacyjne oraz ich udział w realizacji BRI, a także znaczenie w skomunikowaniu Chin z Europą są bezsporne. Wymierne korzyści z nich płynące również, czego najlepszym przykładem jest skomunikowanie portu Pireus oraz Rijeka z Europą Centralną. Chiny są istotnym

¹³ Często punktem odniesienia są relacje z Tajwanem. W tym kontekście poddawane są krytyczne reakcje dyplomatyczne ChRL na kwestie związane z Tajwanem. Wielu komentatorów zapomina o Rezolucji 2758 ONZ, z 25 Października 1971 roku uznającej CHRL za jedynego reprezentanta Chin. Warto podkreślić, iż uznaje ją większość państw świata w tym USA oraz Polska ([https://web.archive.org/web/20100619144537/http://www.undemocracy.com/A-RES-2758\(XXVI\)/page_1/rect_485,223_914,684](https://web.archive.org/web/20100619144537/http://www.undemocracy.com/A-RES-2758(XXVI)/page_1/rect_485,223_914,684), 29.12.2024; <http://www.taiwandocuments.org/communique01.htm>, 29.12.2024; Domagała, Masło, 2022, s. 123–144).

partnerem dla państw analizowanego powyżej regionu, ich zainteresowanie czy wręcz oczekiwania związane z chińskimi inwestycjami są widoczne.

Polska jako państwo, które było od samego początku w dzisiejszej grupie 14+1, jest relatywnie do swojego potencjału oraz miejsca w Europie, w tym z uwagi na jej geopolityczne położenie związane z możliwością realizacji przedsięwzięć BRI, beneficjentem o niskim znaczeniu. Propozycje wysuwane przez inwestorów z Chin, w odniesieniu do podobnych inwestycji portowych jak w państwach Europy Południowo-Wschodniej, były przez Polskę, przy naciskach ze strony USA, odrzucane. Czas pokaże, czy są to decyzje korzystne, zwłaszcza, że najsilniejsze gospodarki UE – Niemcy oraz Francja, a także Włochy są cały czas powiązane różnego rodzaju sieciami wzajemnych zależności oraz wspólnotą interesów.

Dane sprzed pandemii wskazują jednoznacznie w Raporcie Mercator Institute for China Studies (MERICS) z 2020 r., że sumy skumulowane w krajach EŚW będących członkami UE stanowiły zaledwie trzy procent całości udziału Chin w UE. Biorąc pod uwagę, że Europa Środkowo-Wschodnia wytwarza 10% całkowitego produktu krajowego brutto (PKB) UE, świadczy to o jednoznacznym niedoinwestowaniu Chin w regionie w porównaniu ze znacznie większymi zasobami kapitału w Zachodniej Europie (Kratz i in., 2020).

Mając na uwadze realną sytuację gospodarczą oraz stopień atrakcyjności państw EŚW w porównaniu z Europą Zachodnią, należy sobie uświadomić, że są one stosunkowo ubogie w zasoby naturalne tj. ropa naftowa czy gaz ziemny, a ich produkcja przemysłowa jest mało atrakcyjna dla Chin z perspektywy ich importu. Stąd atrakcyjność sektora transportu i wzmocnienie globalnego przedsięwzięcia BRI w tych państwach jest oczywista.

Nietraktowanie Chin w kategoriach partnera strategicznego, uleganie presjom politycznym w obliczu postępującego rozwoju sektora nowoczesnych technologii, może okazać się błędem ze strony państw regionu. Przeżywana euforia spowodowana chęcią zainwestowania w Polsce kilku miliardów dolarów przez INTEL (*Intel...*, 2023), podczas gdy ta sama firma inwestuje wielokrotnie więcej w małym i pogrążonym wojną Izraelu, może okazać się błędna¹⁴. Chiny rywalizują obecnie z USA o miano lidera w czwartej rewolucji przemysłowej, dotyczącej nowoczesnych technologii oraz Sztucznej Inteligencji. Wielu specjalistów uważa, iż może to oznaczać zachowanie co najmniej 2 pozycji, o ile Chiny nie zostaną zwyciężoną w tym obszarze. Gdzie będzie miejsce dla UE oraz Europy? Jaką rolę odegrają w tej rywalizacji państwa Europy Środkowo-Wschodniej? Potencjalne korzyści wynikające ze współpracy z Chinami, są zdaniem Autora niedoszacowane. Traktowanie Chin z perspektywy tylko i wyłącznie zagrożenia, może okazać się znamienne w skutkach, a państwa Europy Południowo-Wschodniej mogą wysunąć się na lidera współpracy, obok Państw Zachodu¹⁵.

¹⁴ W 2023 roku na stronach rządowych oznajmiono sukces i ogłoszono go największą inwestycją w dziejach. Tymczasem INTEL zdecydował się na inwestycję wartą 4 miliardy dolarów, w tym samym czasie zdecydował o zainwestowaniu w Izraelu 25 miliardów.

¹⁵ Już po oddaniu artykułu do druku doszło do historycznej wizyty Prezydenta Chin w Europie. Znamienne w kontekście analizy zawartej w artykule, iż odwiedził on Francję, Serbię oraz Węgry (zob. *Historyczna...*, 29.12.2024).

Author Contributions

Conceptualization (Konceptualizacja): Wojciech Nowiak

Data curation (Zestawienie danych): Wojciech Nowiak

Formal analysis (Analiza formalna): Wojciech Nowiak

Writing – original draft (Piśmiennictwo – oryginalny projekt): Wojciech Nowiak

Writing – review & editing (Piśmiennictwo – sprawdzenie i edytowanie): Wojciech Nowiak

Competing interests: The author have declared that no competing interests exist
(Sprzeczne interesy: Autor oświadczył, że nie istnieją żadne sprzeczne interesy)

Bibliografia

- A comprehensive overview of China's belt and road initiative and its implication for the region and beyond* (2022), "Journal of Public Affairs", (14723891), 22(1), s. 1–12.
- Albania Is a New Belt and Road Battleground*, "Foreign Policy", 24 January 2022, <https://foreignpolicy.com/2022/01/24/albania-china-bri-us-europe-geopolitics/>, 22.01.2024.
- Arežina S. (2021), *The Sino-Western Balkans Relations within "Belt and Road" Initiative Amidst the World's Grappling with the Rise of China*, "TEME: Casopis Za Društvene Nauke", 45(1), s. 145–164.
- Bolzen S., Erling J. (2012), *Divide, conquer, aim East: China has a sharp new European trade strategy*, "Die Welt", 11 November, <https://worldcrunch.com/world-affairs/divide-conquer-aim-east-china-has-a-sharp-new-european-tradestrategy>, 19.01.2024.
- Brattberg E., Etienne S. (2018), *Europe's Emerging Approach to China's Belt and Road Initiative*, Carnegie Endowment for International Peace.
- Brown R. C. (2020), *China's BRI in Central Eastern European Countries: "17+1" Connectivity, Divisiveness, or Pathway to EU-CHINA FTA?*, "San Diego International Law Journal", 22(1), s. 1–39.
- Chandra N. (2023), *Anti-China Rhetoric Is Off the Charts in Western Media. The mass hysteria reflects the biases inherent in the world's most powerful media outlets*, "The Diplomat", February 21, <https://thediplomat.com/2023/02/anti-china-rhetoric-is-off-the-charts-in-western-media/>, 29.12.2024
- China's GDP Compound Annual Growth Rates*, World Economics, <https://www.worldeconomics.com/Countries-With-Highest-Growth/China.aspx>, 15.01.2024.
- China: Development, news, research, data*, World Bank, <https://www.worldbank.org/en/country/china>, 15.01.2024.
- China Investments in European Non-Maritime Transport Infrastructure*, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/747279/IPOL_STU\(2023\)747279_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/747279/IPOL_STU(2023)747279_EN.pdf).
- Cumpănașu B. L. (2019), *China's linkages and leverages in Central and Eastern Europe – a new challenge for EU*, "Centre for European Studies (CES) Working Papers", 11(3), s. 185–197.
- Domagała P., Masło K. (2022), *Prawne aspekty stosunków polsko-tajwańskich*, „Prokuratura i Prawo”, nr 10, s. 123–144.
- Eggleton O. (2021), *The Great Game of the twenty-first century: Can Europe compete?*, "Australian & New Zealand Journal of European Studies", 13(1), s. 99–106.
- Everbright (2016), *China Everbright Limited Acquired Tirana International Airport*, <http://www.everbright165.com/NewsDetails/all/2016/3701?IR=false>, 15.01.2024.

- Feng Z., Huo Y., Liu Z. (2023), *Ten Years of cooperation Between China and Central and Eastern European Countries*, Pekin.
- Fu X. M., Chen H. X., Xue Z. K. (2018), *Construction of the Belt and Road trade cooperation network from the multi-distance's perspective*, "Sustainability", 10(1439), s. 2–16.
- Garlick J., Qin F. (2023), *China's Ideational Influence in Central and Eastern Europe (CEE): A Comparative Analysis of Chinese and European Scholars' Interpretations of China-CEE Cooperation*, "Journal of Contemporary China", 32(139), s. 123–137.
- Gerstl A. (2020), *Governance along the New Silk Road in Southeast Asia and Central and Eastern Europe: A Comparison of Asean, the Eu and 17+1*, "Jeбат: Malaysian Journal of History, Politics & Strategy", 47(1), s. 196–224.
- Ghiasy R. (2023), *European Perceptions of China and Perspectives on the Belt and Road Initiative*, "China Journal", 89(1), s. 160–161.
- Gu W., Liu H. (2020), *Spatial Structure, Hierarchy and Formation Mechanisms of Scientific Collaboration Networks: Evidence of the Belt and Road Regions*, "Chinese Geographical Science", 30(6), s. 959–975.
- Habova A. (2021), *The China Challenge to the Eu Uniqueness – the Case of Central and Eastern Europe*, "Balkan Social Science Review", 17, s. 185–204.
- Hackaj A. (2018), *China in Europe: A View from the Balkans, w: How the 16+1 Cooperation promotes the Belt and Road Initiative*, red. P. Huang, Z. Liu, China-CEEC Think Tanks Books Series.
- Hall T. H., Krolkowski A. (2022), *Making Sense of China's Belt and Road Initiative: A Review Essay*, "International Studies Review", 24(3), s. 1–18.
- Hayhoe R. (2022), *China and Europe on the New Silk Road: Connecting Universities across Eurasia*, "China Journal", 88(1), s. 137–139.
- Henderson J., Feldmann M., de Graaff N. (2021), *The Wind from the East: China and European Economic Development*, "Development & Change", 52(5), s. 1047–1065.
- Historyczna wizyta Xi. Jinping przyjeżdża do Europy* (2024), „Business Insider” 4 maj 2024, <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/historyczna-wizyta-xi-jinping-przyjezdza-do-europty/rveg0v7>, 29.12.2024.
- <https://unece.org/south-eastern-europe>, 29.12.2024.
- Huang Y. P. (2016), *Understanding China's belt & road initiative: Motivation, framework and assessment*, "China Econ. Rev.", 40, s. 314–321.
- Intel zainwestuje w Polsce. To największa w historii inwestycja zagraniczna w Polsce*, <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/intel-zainwestuje-w-polsce-to-najwieksza-w-historii-inwestycja-zagraniczna-w-polsce>, 25.01.2024.
- Jarco M. (2021), *Dynamiczny rozwój Chin osłabił udział UE i USA w światowym PKB* [Raport], „Bankier.pl” z dnia 9.11.2021, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Dynamiczny-rozwoj-Chin-oslabil-udzial-UE-i-USA-w-swiatowym-PKB-Raport-8220488.html>.
- Ju H. (2018), *Economics and Elections. Analysis of Economic Voting in Central and Eastern European Countries*, HK Dawa Cultura & Communication Ltd., Hong Kong
- Kaczmarek F. (2022), *Chiny jako aktor bezpieczeństwa w Afryce*, „Przegląd Politologiczny”, nr 1, s. 19–33.
- Kang L., Peng F., Zhu Y., Pan A. (2018), *Harmony in diversity: Can the one belt one road initiative promote China's outward foreign direct investment?*, "Sustainability" (Switzerland), 10(9), s. 1–28, <https://doi.org/10.3390/su10093264>.
- Koniec złudzeń w relacjach ChRL i państw Europy Środkowej* (2023), <https://pism.pl/publikacje/koniec-zludzen-w-relacjach-chrl-i-panstw-europty-srodkowej>, 12.01.2024.
- Kozieł H. (2022), *Goldman Sachs: Chiny prześcigną USA w 2035 roku*, „Rzeczpospolita” z dnia 6.12.2022, <https://www.rp.pl/gospodarka/art37557381-goldman-sachs-chiny-przescignu-usa-w-2035-roku>, 24.01.2024.

- Kratz A., Huotar M., Hanemann T., Arcesati R. (2020), *Chinese FDI in Europe: 2019 Update*, Mercator Institute for China Studies (MERICS), April 2020, Berlin, s. 10.
- Krpec O., Wise C. (2022), *Grand Development Strategy or Simply Grandiose? China's Diffusion of Its Belt & Road Initiative into Central Europe*, "New Political Economy", 27(6), s. 972–988.
- Li G. (2016), *China & CEE Countries Alight Fast Track of Cooperation*, "China Today", 65(6), s. 49–50.
- Mayer G. (2018), *Constructing China's Belt and Road Initiative in Southeast Europe*, "Suedos-teuropa-Mitteilungen", 58(3), s. 91–98.
- McInerney K. (2024), *Yellow Techno-Peril: The 'Clash of Civilizations' and anti-Chinese racial rhetoric in the US–China AI arms race*, "Big Data & Society", June 4, <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/20539517241227873?icid=int.sj-full-text.citing-articles.5>, 29.12.2024.
- Nurdun R. (2023), *The Impact of "China-Central and Eastern Europe Cooperation" and "Belt and Road Initiative" on Sino-Albanian Relations*, "Journal of Gazi Academic View", 17(33), s. 61–73.
- Pavličević D. (2014), *China's Railway Diplomacy in Balkans*, "China Brief", vol 14, nr 10, s. 8–12.
- Pavličević D. (2018), *'China Threat' and 'China Opportunity': Politics of Dreams and Fears in China-Central and Eastern European Relations* §, "Journal of Contemporary China", 27(113), s. 688–702.
- Pursuing China-CEEC Cooperation: China Wishes to Share its Development Opportunities* (2019), "Vital Speeches International", 11(5), s. 103–106, <https://search-1ebscohost-1com-1002dcd9n4357.han.amu.edu.pl/login.aspx?direct=true&db=asn&AN=136144873&lang=pl&site=ehost-live>, 24 January 2024.
- Ramasamy B., Yeung M. (2022), *China's outward foreign direct investment (OFDI) to developing countries: the case of Central and Eastern Europe (CEE)*, "Journal of the Asia Pacific Economy", 27(1), s. 124–146.
- Rhode G. F. (2021), *China's Emergence as a Power in the Mediterranean: Port Diplomacy and Active Engagement*, "Diplomacy & Statecraft", 32(2), s. 394–415.
- Rijeka Land Sea Express to Support COSCO Shipping Lines* (2019), "Osterreichische Verkehrszeitung", October 23.
- Rrustemi A., de Wijk R., Dunlop C., Perovska J., Palushi L. (2019) *Geopolitical Influences of External Powers in the Western Balkans*, Hague Centre for Strategic Studies, <http://www.jstor.org/stable/resrep19582>.
- Shlykov P., Koldunova E. (2023), *Russia and China in the Eastern Mediterranean: On Parallel Tracks?*, "Journal of Balkan & Near Eastern Studies", 25(1), s. 48–64.
- Soft power*, <http://internationalrelations.org/soft-power/>, 29.12.2024.
- Szczyt EU-Chiny, 7 grudnia 2023*, <https://www.consilium.europa.eu/pl/meetings/international-summit/2023/12/07/>.
- The future of multilateralism*, <https://www.global-solutions-initiative.org/press-news/the-future-of-multilateralism/>, 29.12.2024
- Tjia Y. L. (2020), *The Unintended Consequences of Politicization of the Belt and Road's China-Europe Freight Train Initiative*, "China Journal", 83(1), s. 58–78.
- Vangeli A. (2014), *On the Growing Cooperation Between China and the Western Balkans*, An Agenda for the Western Balkans: From Elite Politics to Social.
- Vangeli A. (2020), *European Perceptions of China and Perspectives on the Belt and Road Initiative*, ed. by Stephen Rowley (review), "China Review International", 27(2), s. 1–6.
- Wang H. (2019), *China's Approach to the Belt and Road Initiative: Scope, Character and Sustainability*, "Journal of International Economic Law", 22(1), s. 29–55.
- Walkowski M. (2021), *Chińska strategia rozwoju społeczno-ekonomicznego. Implikacje dla Unii Europejskiej*, Poznań.

- Winnicki Z. J. (2017), *Europa Środkowa czy Europa Środkowo-Wschodnia? Europejskie kręgi cywilizacyjne**, „Wschodnioznawstwo”, nr 11, s. 11–20.
- Xiwen W. (2023), *Is China's rising presence in Hungary since 2012 impacting on Hungary's relations with the EU?*, “Australian & New Zealand Journal of European Studies”, 15(1), s. 47–63.
- Zuokui L. (2013), *The Pragmatic Cooperation between China and CEE; Characteristics, Problems and Policy Suggestions*, “Working Paper Series of European Studies”, vol. 7, nr 6, s. 1–9.
- Zuokui L. (2014), *Central and Eastern Europe in the Building of Silk Road Economic Belt*, “Working Paper Series of European Studies”, vol. 8, nr 3, s. 1–12.
- Zuokui L., Ljadavac I. (2019), *The Cooperation between China and Balkan Countries under the “belt and Road” Initiative*.
- Zuokui L. (2020), *Cooperation between China and the Central and Eastern European Countries in Times of Major Changes*, “China International Studies”, 85, s. 24–43.

China in the Multilateral World – Economic and Political Pragmatism of Southeast European Countries

Summary

The text is an attempt to assess the place and role of China in Europe, with particular emphasis on the change we are dealing with in the third decade of the 21st century. They are multidimensional in nature, we can analyse them from a political, economic, and social perspective. The geopolitical and geostrategic aspect considered from the perspective of the interests of the United States, the European Union and China is also important. The article has an analysis related to the changes brought about by the perspective of a multilateral world with China as one of the main actors in the international space. However, the main strand of the analysis was devoted to Europe, with particular emphasis on the geographical sub-region of South-Eastern Europe. The research questions posed were: what role does China play in Southeastern Europe? Can China's place and role in this subregion be an example for other countries of Central and Eastern Europe? The applied research methods are comparative analysis, document analysis and statistical analysis. The scope of the subject matter covers the relations of selected countries with China, with particular emphasis on the years 2012–2022. The conclusions of the research show the economic and political pragmatism characteristic of the above-mentioned countries in their relations with China, and this does not have to be seen from the perspective of a negative assessment. China of the 21st century is a dynamically developing economy, a modern country with a lot to offer to its economic partners. China does not impose its vision of political reality, it focuses on respect for diversity, which makes it attractive in many regions of the world.

Key words: Europe, South-East Europe, China, geopolitics, soft power